

เทศน์เช้า วันที่ ๒๑ ตุลาคม ๒๕๕๐

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

คนเราปรารถนาความสุขกันทั้งนั้นนะ ปรารถนาความสุขแต่ไม่รู้ว่าความสุขอยู่ที่ไหน เราแสวงหากัน เราวิ่งกันหาความสุข วิ่งแสวงหา มันก็วิ่งหนีตลอดเวลาเลยละ เราวิ่งหาความสุขแล้วความสุขมันก็วิ่งหนีเราไป แต่ถ้าเราหยุดบีบความสุขมันอยู่กับเรา เราวิ่งหาความสุข นี่ความสุขมันวิ่งอยู่ข้างหน้า วิ่งไม่ทันนะ เหมือนเงาเลย วิ่งตามเงาไม่ทันหรือ เงามันออกไปข้างหน้าตลอดเวลา วิ่งหาความสุขก็วิ่งหาไม่ทัน เห็นไหม

แต่ถ้าหยุดแล้วหาทัน หยุดดูตัวเองว่าชีวิตนี่คืออะไร? ชีวิตนี้มาจากไหน? ถ้ามีชีวิตอยู่มันมาจากพ่อแม่ เห็นไหม พ่อแม่มาจากไหน? พ่อแม่มาจากปู่ย่าตายาย ปู่ย่ามาจากไหน? มาจากย่าทวด ย่าทวดมาจากไหน? เห็นไหม แต่ครูบาอาจารย์ท่านบอกเลย จิตของเราผลัดกันเกิดผลัดกันตายนะ ผลัดกันเป็นปู่ย่าตายาย ผลัดเป็นพ่อเป็นแม่ ผลัดเป็นพี่เป็นน้องกันนะ เราเป็นลูก เห็นไหม ว่าเราเป็นลูกเรายังมีพ่อแม่ แล้วพ่อแม่มาจากไหน? มันเกิดการตาย การเกิดการตายมันเกิดมาจากไหน เราก็เกิดมาจากพ่อแม่ เกิดจากปู่ย่าตายาย

แต่ถ้าเป็นศาสนาบอกว่า เกิดมาจากกรรม เพราะจิตนี้มันไม่เคยตาย จิตนี้ต้องเกิดตลอดเวลา แต่เพราะมีกรรมพาเกิดไง มีกรรมดีพาเกิดเป็นมนุษย์ พบพระพุทธศาสนา ถ้ากรรมมันไม่ดี เห็นไหม คุณสิ สัตว์มันก็เกิด ทุกอย่างมันก็เกิด จิตวิญญูณต้องเกิดหมด มันอยู่ไม่ได้ จิตวิญญูณนี้บอบสลายไม่ได้ ตกนรกอเวจีขนาดไหนมันก็เกิดนะ มันต้องเกิดต้องตายตลอดไปอย่างนี้ เพราะเราเกิดตายแบบนี้ เราเป็นนาย ก. เกิดใหม่ก็เป็นนาย ข. แล้วนาย ก. กับ นาย ข. มันเกี่ยวพันอะไรละ? มันคิดกันอย่างนั้นไง คิดว่าชาตินี้ชาติสุดท้าย ชาตินี้มีชาติเดียวไง ชาติสุดท้ายเกิดแล้วมันก็สูญไปไง สูญไป ถ้าสูญไปมันจะจรตนิสยหรือ สูญไปทำไมเรารักลูกต่างๆ กันละ ลูกคนนี่ทำไมลูกใจเรา คนนั้นทำไมไม่ลูกใจเราละ เห็นไหม กรรมมันให้ผลขนาดนั้น เวลากรรมให้ผลขนาดนั้น

เราเกิดขึ้นมาแล้วนี่ มีชีวิตขึ้นมาแล้วนี่ ชีวิตหนึ่ง แล้ววิ่งหาความสุขกัน แล้วว่าความสุขทางโลก ตื่นมากี่ว่าเป็นโลกๆ หมดเลย วิ่งหา มันมันก็วิ่งหนีเราตลอด อยู่ข้างหน้านี้ละความสุขนี้ ตะครุบไม่ได้ ตะครุบความสุขไม่ได้นะ แต่ถ้าหยุดบีบความสุขอยู่กับเรา แล้วหยุดได้ยังไงละ หยุดขึ้นมา

หยุดไม่ได้ เราต้องมีหน้าที่การงาน เกิดมาแล้วต้องมีศักดิ์ศรี ศักยภาพ ต้องมีที่ยืนในสังคม มั่นยืน
ทั้งนั้นล่ะ ทุกคนมีสิทธิเสมอภาค

ถ้าคนมีคุณธรรมในหัวใจนะ คนคือคน สิทธิเหมือนคนนะ เห็นคนแล้วเมตตาไปหมดเลย
คนมันเหมือนกันใช่ไหม แต่เวลามันออกไปแล้วคนมันก็แบ่งแยกกันเป็นหญิงเป็นชาย มีศักยภาพ มี
สูงมีต่ำ สูงต่ำก็เกิดจากกรรมทั้งนั้นนะ เราชักาศิลมาดี ศิลเห็นใหม่ ศิลทำให้เกิดร่างกายสวยงาม การ
สวยงามกันเพราะเกิดมาจากศีล นี่เรามีโภคทรัพย์ โภคทรัพย์เราสละทานมา เห็นใหม่ สิ่งที่ครอบครั
เราอบอุ่น นี่กามเมสุมิฉาจารย์ ถ้าเราไม่ไปล่วงเกินใคร เราไม่ทำใคร ครอบครัเราจะอบอุ่นมากเลย แล้ว
ถ้าเราไม่เคยหลอกหลวง นี่มุสา เราไม่หลอกหลวงใครไว้ ถ้าเราหลอกหลวงใครไว้ละ ใครมาพูดอะไรก็เชื่อ
เขาไปหมดเลย เชื่อเขาไปหมดเลย นี่สุรา ต่างๆ นี่

ศีล ถ้าเรามีศีลขึ้นมา จิตมันก็ปกติ เห็นใหม่ เราเกิดมานี้ ร่างกายนี้เกิดมา เอาร่างกายนี้เกิดมา
แล้วเกิดมาชั่วชีวิตนี้ เห็นใหม่ เรามีโอกาสชั่วชีวิตนี้ ถ้ามีลมหายใจเข้าและลมหายใจออก จนกว่าเราจะ
ตายไป เห็นใหม่ ตายไปจิตไปไหน จิตมันก็ไปเกิดใหม่ เห็นใหม่ จิตไม่มีที่สิ้นสุดนะ ถ้าจิตมีที่สิ้นสุด
ผลลัพธ์ของพระอรหันต์คืออะไร สิ่งที่จิตมันจะสะอาดแล้วมันอยู่ที่ไหน นี่นิพพานมันอยู่ที่ไหน แล้ว
ถ้าไม่มีนิพพานจิตมันยังเกิดอยู่ จิตมันไปไหนล่ะ? จิตมันต้องเวียนตายเวียนเกิดอยู่ใช่ไหม ผลัดกันเกิด
เกิดจากกรรม เห็นใหม่

แต่เราเกิดก็เกิดจากพ่อจากแม่ พ่อแม่ไม่มีสิทธินะ พ่อแม่นี่มันสิทธิเฉพาะร่างกาย พ่อแม่นี่
เกิดมานี้ ลูกของเราดีเอ็นเอตรวจแล้วกรรมพันธุ์ของเราหมดเลย แต่กรรมละ ใจของเขาเหมือนเราไหม
ถ้าเหมือนเรานี้ เราต้องเลี้ยงเขาได้หมดสิ เราเลี้ยงเขาได้แต่ร่างกายนะ เราประคับประคองไปเอง ลูก
ของเรานี้เราประคับประคองไปด้วยศีลธรรมจริยธรรม ประคับประคองให้เขาเป็นคนดี พ่อแม่ทุกคน
อยากให้เป็นคนดี เห็นใหม่ เราประคับประคองไป แต่ถ้ามันมีกรรมขึ้นมา กรรมนั้นมันแสดงผล
ออกมา

กรรมอันนี้มันมาจากไหนล่ะ ถ้ามานี้มันก็มาจากศีลธรรมจริยธรรม ขัดเกล้าใจ เราต้องขัด
เกล้า ขัดเกล้าเห็นใหม่ เกิดมาอย่างไรก็แล้วแต่อดีตอนาคตนะ มันเป็นเรื่องที่ไม่เป็นปัจจุบันแล้ว ถ้า
ปัจจุบันนี้เราจะไม่ตื่นไปตามโลกใจ เราจะหาความสุข เราตะครุบกันอยู่นี้มันไม่เจอ เห็นใหม่ หน้าที่
การงานก็เป็นหน้าที่การงาน หน้าที่การงานหน้าที่เราเกิดมานี้ คุณติ พระยังต้องบิณฑบาตเลย หน้าที่การ

งานของพระนี่เลี้ยงชีพ เลี้ยงร่างกาย แล้วเวลานั่งสมาธิภาวนานี้ เลี้ยงหัวใจ เห็นไหม นี่อาหารของกาย อาหารของใจ ถ้าอาหารของใจ นี่เลี้ยงใจเลี้ยงอย่างนี้ ถ้าเลี้ยงใจอย่างนี้ใจจะอยู่กับเรานะ

คูสิ เวลาครูบาอาจารย์ท่านจิตเสื่อม เห็นไหม โอ๊ย จิตมันเสื่อมไปไหนเนาะ เวลาจิตมันสงบ จะสงบมากเลย นี่จิตมันเสื่อมไปแล้วเหมือนเด็กนะ เด็กมันต้องหาอาหารกิน เห็นไหม พุทโธๆ ใว้ นี่ เดี่ยวมันหิวนะ เด็กมันไปเที่ยวมาพอมันหิวมันก็ร้องหาพ่อหาแม่มัน หาอาหารกินใช่ไหม เรามีพุทโธๆ เลี้ยงใจมาอยู่ที่นี่ เดี่ยวมันหิวอาหารขึ้นมามันก็ต้องกลับมาหาเราใช่ไหม เรากำหนดพุทโธๆ ใว้ นี่ แต่เรา ไม่อย่างนั้นสิ พอจิตเสื่อมเราก็ไปวิ่งหามันไง เราจะไปทุกซัไปยากกับจิตใจ จะแสวงหากับจิต คูว่าจิต มันเสื่อมไปแล้ว สมาธิหายไปแล้ว ทุกอย่างหายไปแล้ว นี่จิตมันเสื่อม เห็นไหม จิตมันเสื่อม

เวลาจิตมันเจริญขึ้นมาล่ะ? จิตมันเจริญขึ้นมามันก็มีความสุขขึ้นมา เห็นไหม แล้วสิ่งนี้มันเป็นอย่างไรล่ะ มันก็เหมือนกับเกิดตายนี่ล่ะ เกิดตายที่เราสร้างมานี่ เราสร้างคุณงามความดีมาขนาด ไหน แต่เวลาเราใกล้จะตายนี้ เราไปคิดถึงสิ่งที่เป็นบาปอกุศลในหัวใจ มันจะไปเกิดตรงนั้นก่อนนะ ไปเกิดตรงนั้นก่อนมันก็ไปเกิดในภพชาติที่ไม่ดี แต่ในภพชาติ คูสิ คูสัตว์สิ คูอย่างสุนัข เห็นไหม สุนัข บางตัวเขาเลี้ยงดีกว่าเราอีกนะ เขาอนอนอยู่ เขาอนอน.. อู้สูย สุขสบายมากเลย เขาเกิดเป็นสุนัขแต่ทำไมเขามีบุญกุศลขนาดนั้นนะ นี่แล้วเกิดเป็นสุนัขชี้เรื่อนอยู่ข้างทางนี้ ไม่มีใครดูแลมันเลยนะ มันอดมันยาก มันวิ่งอยู่กลางถนน มันไม่มีจะกินนะ แต่สุนัขบางตัวคูเจ้าของเลี้ยงมันดีขนาดไหน เห็นไหม

นี่เวลาเราตายไป เวลาตายแล้วไปเกิด เกิดดี เห็นไหม เกิดในภพชาติไหน แต่ถ้ามีบุญอยู่ บุญ เราสร้างอยู่ แต่ขณะที่เราจะดับขันธไปนี่ ขณะที่จิตจะออกจากร่างเราไปคิดถึงสิ่งที่ไม่ดี มันก็ไปเกิด สภาวะแบบนั้น แต่มันก็มีบุญอยู่ เห็นไหม นี่บุญสภาวะแบบนี้ นี่กรรมพาเกิด ถ้ากรรมพาดี เราเห็นว่า กรรมพาเกิด เราจะเห็นคุณค่าของชีวิตเลย ชีวิตเรานี้เราจะไม่สُرุ่ยสُر่ายกับมันนะ ใช้ชีวิตนี้ไป เห็นไหม คูสิ เกิดมาชาติหนึ่ง ตั้งแต่หนุ่มน้อยขึ้นมา ตั้งแต่ยังมีโอกาสที่จะได้ทรมาณใจ ก็ไม่ได้ทรมาณใจ ใช้ชีวิตนี้ไป ใช้ร่างกายนี้สมบุกสมบันไปกับสัมมาอาชีวะเลี้ยงร่างกายมัน แต่เราไม่เลี้ยงหัวใจเลย

ถ้าเลี้ยงหัวใจนี้ เราจะทำอะไรขึ้นมา เห็นไหม เราทำคูสิ ความดี ความดีคืออะไร สีลคืออะไร ดอกไม้ เห็นไหม ดอกไม้ที่กลิ่นหอม ดอกไม้ที่สวยงาม ใครๆ ก็ปรารถนา ดอกไม้ที่กลิ่นไม่ดีแต่ มันสวย เห็นไหม แต่กลิ่นไม่ดีเลย กลิ่นเหม็นแต่ดอกไม้สวยก็ไม่ต้องการ แล้วดอกไม้ทั้งกลิ่นเหม็น ด้วย ทั้งสิ่งที่ไม่ดีด้วย กลิ่นมันมากับดอกไม้ ดอกไม้เราจับต้องได้ เราเห็นได้นะ เรากระทบด้วยตา เห็น ดอกไม้สวยไม่สวยนะ แต่กลิ่นนี้เราต้องดมเอานะ ร่างกายนี้มันก็เหมือนกับสิ่งที่เป็นดอกไม้ แต่กลิ่น

หอม ความดีของเราไง ความดีนะกลิ่นหอม กลิ่นไม่มีตัวตนนะ กลิ่นมันเป็นกลิ่นนะ แต่เราไม่เห็นว่าการกลิ่นนี้มันมีรูปร่างลักษณะเป็นอย่างไร แต่เราสัมผัสได้ด้วยจมูกเห็นไหม นี่นามธรรม

ความดีของเรา ความดีของใจ ใจที่มันมีคุณงามความดีของมัน มันทำคุณงามความดีเพื่อใจใจเราไม่ใช่ความดีเพื่อเขานะ เป็นโลกๆ เห็นไหม คุณติ การทำความดีเขาต้องประชาสัมพันธกัน ต้องให้คนเขายอมรับกัน เขาทำไม่ต้องยอมรับเราละ เรายอมรับตัวเราเองได้ไหมละ ถ้าเรายอมรับตัวเราเองได้ เราทำคุณงามความดีเพื่อความดีของเรา ถ้าความดี นี่สันตสิทธินะ เราเป็นคนรู้เอง ความลับไม่มีในโลก นี่ทำความดีแล้วไม่ได้ดีเลย คนอื่นเขาทำความชั่วทำไมเขาได้ดี เขาทำชั่วของเขา นี่ เขาทำงานของเขา นี่ เราเห็นของเขา แต่เขามีบุญเก่า เขามีอะไรของเขา นี่หนุณมาก็มี เห็นไหม นี่กรรม เอ๊ะ แปลกใจมาก เขาทำกัน เขาระรานขนาดนั้น ทำไมเขาพอใจของเขา ทำไมเขาทำใจของเขาได้นะ เขารังแกกันขนาดนั้น ทำไมเขาทำใจของเขาได้ เขาปั่นหน้ายิ้มอยู่ได้ มันเผาอยู่ในใจนั้นนะ นี่คุณติ เราเป็นบาดเป็นแผลขึ้นมา เราจะเจ็บปวดของเราเพราะเรามีบาดแผลของเรา

หัวใจก็เหมือนกัน ทำอะไรนี่เราต้องรู้มันมีมโนกรรม วชิกรรม กายกรรม วชิกรรม กายกรรมมันเกิดมาได้ยังไงถ้ามันมโนกรรมมันไม่สั่งการมา ถ้ามันมโนกรรมมันสั่งการมา นี่คุณติ เวลาเราเห็นภาพต่างๆ จิตเราไม่ออกรับรู้ เห็นอยู่แต่เราไม่รู้ว่าภาพคืออะไรนะ นี่ก็เหมือนกัน การกระทำอย่างนี้มันทำมาจากไหนละ มันทำมาจากใจ แล้วมันจะมีความลับไหมละ ถ้าความลับไม่มีแล้วความดีมันหายไปไหนละ ความดีก็เราทำกันเอง เราทำกันเอง

คุณติ เรานั่งสมาธิภาวนา ครูบาอาจารย์นั่งตลอดรุ่งขึ้นมา นี่มันเป็นสัจจะของเราคนเดียวนะ เราตั้งสัจจะขึ้นมา ถือธุดงค์วัตร เราจะถือเนสัชชิก เราจะนั่งตลอดรุ่ง เราจะเดินจงกรมตลอดรุ่ง นี่สัจจะเราตั้งแล้ว เห็นไหม สัจจะถ้าเราล้มไปละ ล้มไปเราก็เสียสัจจะของเรา เห็นไหม พอเสียสัจจะ คนไม่มีสัจจะ คนไม่มีจุดยืนแล้วภาวนาจะเป็นได้ยังไง เห็นไหม เพราะอะไร เพราะกิเลสอาศัยตัวนี้เป็นทางออก เห็นไหม นี่กิเลสมันอาศัยเป็นทางออก

กิเลสคือใคร? กิเลสคือใคร? ก็คือความพอใจของเรา นี่ ความเคยใจของเรา นี่ กามโง่ตัวนี้ โง่ตัววิชานี้ มันถึงพาทเกิดพาทายนี้ มโนวิญญาน นี่วิญญานในขั้นนี้ มันปฏิสนธิวิญญาน นี่สนธิวิญญานนี้มันอยู่ที่ไหน ปฏิสนธิวิญญานอยู่ที่ไหน ถ้าเห็นปฏิสนธิวิญญานนี้ คือเห็นจิตเดิมแท้ของเรา ถ้าไม่เห็นปฏิสนธิวิญญานคือเห็นวิญญานเปลือกๆ ใจ คุณติ อย่างผลไม้กับเปลือกผลไม้ ความคิด ความรู้สึกนี้เป็นเปลือกผลไม้หมด ไม่ถึงหัวใจเลย มันฟุ้งซ่าน ความคิด ความรู้สึก มันเป็นภาพ

นี่ก็เหมือนกัน พอจิตว่าว่าง ใครเป็นคนว่าง แต่ถ้าตัวจิตมันว่าง เอ๊ะ เอ๊ะ ไม่ใช่ว่าง! มันเอ๊ะ เอ๊ะ เข้าไปอย่างนั้น แล้วมันเป็นพลังงานของมัน นี่มันมีพลังงานของมัน แต่ว่าง ว่าง ว่าง นี่มันเป็นอาการของจิต แล้วพวกมันไป โม่กันไป ว่ากันไป แล้วครูบาอาจารย์ก็เออกันไปไง มันก็เลยสิ่งของปลอมเป็นของจริงขึ้นมา ไอ้ของจริงเลยไม่มีใครรู้จัก ไอ้ของที่ปลอมๆ ขึ้นมานะ เภาเลย เป็นของจริงขึ้นมา ไอ้ว่างๆ ว่างๆ ก็ว่างกันหมดเลย ใครก็ว่าว่าง เด็กวานชื่นมันก็ว่าว่าง เด็กมันก็ร้องว่างๆ เหมือนกัน แล้วว่างขึ้นมาแล้วมันเป็นความจริงขึ้นมาใหม่ มันไม่เป็นความจริงเลย เห็นไหม นี่ความสุข

ถ้าไม่มีธรรมแท้จะไม่มีสังฆธรรมปฏิรูป ถ้าไม่มีครูบาอาจารย์เรานุกเบิกการประพฤติปฏิบัติ มา ในวงการกรรมฐานเราถ้าไม่มีครูบาอาจารย์บุกเบิกมา จะไม่มีใครเชื่อถือ จะไม่มีใครศรัทธา แต่เพราะครูบาอาจารย์เรานะทุ้มทั้งชีวิตนะ ชีวิตนี้ นะ แบนนะ พ่อแม่ครูจารย์เป็นทั้งพ่อ เป็นทั้งแม่ เป็นทั้งครูบาอาจารย์นะ แล้วกว่าจะเลี้ยวขึ้นมา กว่าจะทะนุถนอมลูกแต่ละคนขึ้นมา แล้วลูกแต่ละคนกว่าที่จะยอมรับขึ้นมา เห็นไหม แล้วพอสุดท้ายขึ้นมาแล้วก็มีสังฆธรรมปฏิรูปขึ้นมา มาก้อบปี มาเลียนแบบมาว่ากันไปอย่างนั้น แล้วก็พูดออกมาเป็นสมมุติ พูดออกมาเป็นภาษาใจ สมมุตินี้เป็นภาษานะ นี่สิ่งนี้ กิริยาของธรรม พระไตรปิฎกนี้ ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์ ใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นธรรมทั้งหมด แต่แสดงออกในพระไตรปิฎกเป็นกิริยาทั้งหมด เป็นวิธีการทั้งหมด เป็นแผนผังทั้งหมด แม้จะเป็นความจริง

นี่ก็เหมือนกัน ว่างๆ ว่างๆ มันก็เป็นแผนผังทั้งหมด มันเป็นคำพูด มันก็เหมือนกับวิชาการ มันไม่เป็นความจริง ถ้าความจริงมันเอ๊ะ เอ๊ะ ของมันอยู่อย่างนั้น นี่ของจริง แล้วของจริงขึ้นมา มันจะมีความสุขขนาดไหน แล้วมันเป็นความจริงขนาดไหน ย้อนกลับเข้ามาเป็นพลังงานขนาดไหน มันถึงเป็นมรรคขึ้นมาได้ ถ้าเป็นมรรคขึ้นมา มรรคมันเป็นอย่างนี้ ธรรมจักรมันเกิดอย่างนี้ นี่คำริชชอบ งานชอบ เพียรชอบ แล้วชอบอย่างไร ชอบเข้ามาถึงความสุขของตัว เห็นไหม

เกิดมาแล้วนะ ทั้งชีวิตนี้เราเอาร่างกาย เอาสมอง เอาส่วนต่างๆ นี้ เอามาหาปัจจัยเครื่องอาศัย แล้วก็หาเอามาหาความสุข แล้วมันจะไม่มีใครเจอความสุขเลย เพราะในสมัยพุทธกาลนะ กษัตริย์นี่ ออกบวชมหาศาล เวลาสละราชสมบัติมาบวช เวลาประพฤติปฏิบัติเข้าไปแล้วถึงที่สุดแห่งทุกข์ “สุขหนอ สุขหนอ” เห็นไหม แล้วไม่เคยสุข เป็นกษัตริย์ไม่เคยสุขเลย แล้วเรานี้แสวงหาขนาดไหน เราจะ เป็นกษัตริย์ เราจะมีสมบัติมากมายขนาดนั้น เราจะมีมีความสุขขนาดไหน หน้าที่การงานส่วนหน้าที่การงานนะ ไม่ใช่พูดให้สละทิ้งโดยที่ไม่มีสมองนะ เราว่าเราปฏิบัติ ปฏิบัติไม่ได้ ทุกคนมีปาก ทุกคนมี

ห้อง ทุกคนต้องมีปัจจัยเครื่องอาศัย พระยังมีจีวรห่มเลย พระยังต้องใช้อาหารเลย เราก็แสวงหาอาหาร แสวงหาปัจจัยเครื่องอาศัยดำรงชีวิต แต่อย่าไปเอามาเป็นหลักเป็นเกณฑ์ไ้

หลักเกณฑ์คือต้องมีหลักใจ หลักใจคือหลักของเรา ถ้าหลักของเรานี้ ความสุขอยู่ที่นี้ ไม่ต้องวิ่งแสวงหานะ อยู่ในหัวใจ แล้วนั่งอยู่ที่นี้ก็เป็นเดี๋ยวนี้ จะนั่งที่ไหนจิตสงบได้ที่นั้น ทำที่ไหนได้ที่นั้น แต่เราไปหาความสุขกันที่ไหน เราวิ่งหาความสุขกันนะ นี่ชาติ การเกิด แล้วเกิดมานี้กรรมพาเกิด เกิดมาดีแล้วเราต้องเห็นคุณค่าของชีวิต เพราะคุณค่าของมนุษย์นี้มันมีสมอง คุณค่าของมนุษย์มีครูบา อาจารย์ คุณค่าของมนุษย์นี้นับถือพุทธศาสนา ศาสนานี้สำคัญมาก มันเป็นเรื่องเข้าไปถึงหล่อเลี้ยงของใจ ใจประเสริฐที่สุด เอวัง